

Lesbrief Hartsvriendjes

Kris Krokodil is een beetje anders, want hij heeft een aangeboren hartafwijking. Daarom is hij geopereerd. Dat is te zien aan een groot litteken op zijn borst. Gelukkig kan hij aan heel veel dezelfde dingen meedoen als gezonde kinderen. Maar hij krijgt ook te maken met situaties waar gezonde kinderen geen weet van hebben.

Het boek bevat verhaaltjes over het ziekenhuis en de operatie, maar ook over leuke dingen zoals zwemmen, tikkertje en verstoppertje. Dingen die Kris ook kan, alleen dan wat rustiger.

- Uitgave: Nederlandse Hartstichting
- ISBN-10: 90-75131-90-9
- ISBN-13: 978-90-75131-90-1
- Prijs: €14,50 (met gratis knuffel van Kris Krokodil)
- 6 verhaaltjes en 2 aanwijspagina's
- Te bestellen via www.hartstichting.nl/kris

Lessuggesties rond Hartsvriendjes

Het voorleesboek Hartsvriendjes helpt jonge kinderen zich te uiten over het 'anders zijn' dan leeftijdsgenoten, bijvoorbeeld als je ziek bent. De verhaaltjes vormen voor leerkrachten een goede aanleiding om op een serieuze, maar ongedwongen manier de gevolgen van ziekte met kinderen te bespreken. Als je een leerling met een hartafwijking in de klas hebt, kan het voorlezen van de verhalen bijdragen aan begrip van de andere kinderen voor zijn of haar situatie.

In deze lesbrief geven we enkele suggesties voor de verschillende fasen van het voorlezen:

1. De voorbereiding

Voor het bespreken in de klas kun je een aantal eenvoudige voorbereidingen treffen.

2. De oriëntatie

In deze fase laat je de kinderen kennismaken met het boek en het thema.

3. Het voorlezen

Tijdens het voorlezen laat je de kinderen reageren en geef je aandacht aan moeilijke woorden.

4. De afronding

Samen met de kinderen kijk je terug op het verhaal.

5. De verwerking

In deze fase gaan de kinderen zelf met het verhaal en het thema aan het werk.

Deze lesbrief is een bewerking van de lesbrieven van het voormalig **Expertisecentrum taal, onderwijs & communicatie (Etoc)**. Het Etoc was gespecialiseerd in taalontwikkeling op alle leeftijden en op alle onderwijsniveaus. Het Etoc ontwikkelde onder andere een serie lesbrieven bij de prentenboeken van de Nationale Voorleesdagen.

De Hartstichting wenst je veel plezier in de klas met Hartsvriendjes!

Wil je reageren op Hartsvriendjes of de lesbrief? Neem dan contact met ons op door te mailen naar info@hartstichting.nl.

1. Voorbereiding

Je kan je op verschillende manieren voorbereiden op het voorlezen uit Hartsvriendjes in de klas:

- Kies één verhaal of meerdere verhalen uit (zie 3. Het voorlezen). Kies het onderwerp dat het best aansluit bij de beleving van de klas of het thema van het project.
- Je kunt ook denken aan de begrippen die je aan de orde wil laten komen voor uitbreiding van de woordenschat. Woorden die geleerd kunnen worden zijn bijvoorbeeld: *medicijnen, operatie, litteken*.
- Hoe ga je de betekenissen van de woorden uitleggen? Je kunt bijvoorbeeld deze materialen gebruiken: de knuffel van Kris Krokodil, een operatiemuts, (vitamine)pillen en een uitvergroting van de aanwijspaten. Voor meer suggesties, zie 2. Oriëntatie.
- Richt eventueel het klaslokaal of de leeshoek in, in de sfeer van het boek. Maak een vertelafel rondom het boek met foto's, het boekje, de knuffel, een operatiemuts, kleurplaten en informatieve boeken over het ziekenhuis en ziek zijn.
- Heb je een kind met een hartafwijking in de klas, dat bekend is met het boekje, vraag dan de ouders naar de ervaringen en bijvoorbeeld het favoriete verhaal. Het kind kan ook spullen die te maken hebben met de aandoening meenemen, bijvoorbeeld medicijnen, foto's of misschien heeft het kind wel een [TikkieRing](#).

2. Oriëntatie

Er zijn verschillende manieren om een voorleesboek te introduceren. Belangrijk is dat:

- De voorkennis rondom het thema geactiveerd wordt.
- Enkele belangrijke woorden uit het boek al aan de orde komen.
- De kinderen nieuwsgierig worden naar het verhaal.

Hieronder staan enkele suggesties:

- Laat de kaft van het boek zien. Vraag wie het boek al kent: die mag nog even niks verklappen! Laat de kinderen beschrijven wat ze zien. Vraag: Waar denken jullie dat het boekje over gaat? Is het een lieve krokodil? Sla het boek ook open om de eerste twee pagina's met de hartsvriendjes te laten zien.
- Neem het boek door aan de hand van de aanwijspaten (pagina 18-19 en 36-37). Vergroot eventueel de platen zodat iedereen het goed kan zien. Laat de kinderen vertellen wat ze zien. Stel vragen bij de platen: wat neem je mee naar het ziekenhuis? Wat kom je tegen in het ziekenhuis?
- Introductie met de knuffel. Laat de knuffel de groep rondgaan. Zien ze iets bijzonders aan de krokodil? Bespreek wat jullie zien. Hoe komt de knuffel aan het litteken?
- Houd een gesprek naar aanleiding van een bezoek aan het ziekenhuis. Wat zag je daar? Wat gebeurt daar? Wie werken daar? Wie heeft er wel eens in het ziekenhuis gelegen? Waarom moest je naar het ziekenhuis?
- Voer een gesprek met de kinderen over *het hart* en *ziek zijn*: Waar zit je hart? Wat doet je hart? Kun je je hartslag voelen? Wat voel je als je ziek bent? Kun je alles doen als je ziek bent? Kan je hart ook ziek zijn? Maak verschil tussen een ziekte die je hebt als je geboren wordt (daar kun je niets aan doen) en een ziekte die je later krijgt als je ouder bent.
- Heb je een kind met een hartafwijking in de klas, dan kan je dat kind zelf laten vertellen over het boek en zijn of haar aandoening. Hierbij kun je de spullen die het kind heeft meegenomen (zie 1. Voorbereiding) gebruiken.

Vertel dat je een verhaal gaat voorlezen over een krokodil die (ook) iets aan zijn hart heeft.

3. Het voorlezen

In het boek staan 6 verhaaltjes:

Pagina 4-10 Kris is jarig

Samenvatting: Kris nodigt zijn hartsvriendjes uit voor zijn verjaardag, maar houdt het dansen niet zo lang vol. Gelukkig weet hij wel iets leuks dat niet veel energie kost.

Uitleg: Een kind met een hartafwijking heeft vaak een verminderd uithoudingsvermogen. Begrip van vriendjes is dan heel belangrijk en dat komt in dit verhaal naar voren.

Pagina 11-17 Logeren bij Ollie

Samenvatting: Kris gaat logeren en neemt van alles mee, ook zijn speelgoed. Maar heeft hij ook aan zijn medicijnen gedacht?

Uitleg: Een kind met een hartafwijking kan niet zonder zijn medicijnen. Die moeten dus ook mee als hij of zij gaat logeren.

Pagina 20-28 De operatie

Samenvatting: Kris krijgt een operatie aan zijn hart. Hij is een beetje bang, maar zijn moeder blijft bij hem. Wat draagt ze een gek mutsje!

Uitleg: Een kind met een hartafwijking moet soms een operatie ondergaan. Zo komt hij of zij aan het litteken op de borst. In verhaal komt een aantal zaken voor waar het kind mee te maken krijgt, zoals een echo en een narcose.

Pagina 29-35 Kris gaat zwemmen

Samenvatting: Kris kan goed zwemmen, maar mama let toch goed op. Wie kijkt er nu naar broer Kai?

Uitleg: Ouders van kind met een hartafwijking kunnen soms heel bezorgd zijn. Dit verhaal laat zien hoe dat voor andere kinderen (in een gezin) kan zijn.

Pagina 38-44 Naar school

Samenvatting: Er komt een nieuwe jongen in de klas. Tijdens het tikkertje spelen gebeurt er iets vervelends, maar toch worden Kris en de nieuwe jongen vrienden.

Uitleg: Een kind met een hartafwijking zal eens aan (nieuwe) klasgenoten en vrienden moeten uitleggen wat hij of zij heeft. De reactie van de nieuwe vriend is in dit verhaal heel positief.

Pagina 45-53 Op vakantie

Samenvatting: Kris wil op vakantie, maar moet eerst langs bij de dokter. Eenmaal op vakantie is het dolle pret!

Uitleg: Een kind met een hartafwijking kan vaak gelukkig gewoon op vakantie en meedoen met de spelletjes.

Kies een verhaal uit en lees het voor. Enkel suggesties voor bij het voorlezen:

- Het is niet altijd nodig om precies de tekst uit het boek te lezen. Het is niet erg om af en toe iets over te slaan of eigen woorden te gebruiken; als het verhaal maar duidelijk blijft.
- Onderbreek het verhaal af en toe om de kinderen gelegenheid te geven te reageren of om een vraag te stellen. Stel zelf ook af en toe een vraag, maar probeer als voorlezer zo terughoudend mogelijk te zijn, waardoor de kinderen veel ruimte krijgen om te reageren.
- Maak het verhaal levendig door een gevarieerd stemgebruik, bijvoorbeeld door hard en zacht af te wisselen en bepaalde zinnen en woorden met meer nadruk voor te lezen.
- Laat kinderen af en toe voorspellen hoe het verhaal verder zal gaan.

4. De afronding

Er zijn verschillende manieren om het voorlezen af te ronden:

- Praat met de kinderen na over Kris Krokodil. Wat is er met hem aan de hand? Ken je ook iemand die iets aan zijn hart heeft? Of een andere ziekte of beperking?
- Blader het boek nog eens door en besteed aandacht aan de begrippen, bijvoorbeeld met behulp van de aanwijspagina's (pagina 18-19 en 36-37).
- Laat de kinderen het verhaal opnieuw vertellen. Eventueel met behulp van de knuffel van Kris, knuffels van andere dieren en de operatiemuts.
- Als je een kind met een hartafwijking in de klas hebt, vraag dan of hij of zij ook wel eens iets meemaakt wat Kris beleeft en hoe dat voor hem of haar is.

5. De verwerking

Enkele suggesties voor verwerkingsactiviteiten:

- Neem het verhaal op voor de boekenhoek of de luisterhoek. De kinderen kunnen dan zelf meubladeren in het boek en naar het verhaal luisteren.
- Lees ook eens andere boeken over *ziek zijn* voor, bijvoorbeeld:

Wippie Wiebelbeen

ISBN 90 75141 22 X (2008)

Educatief voorleesboek voor kinderen van 0 tot 4 jaar

Te bestellen bij Diabetesvereniging Nederland (e-mail: info@dvn.nl telefoon 033- 463 05 66)

Brenda heeft een draakje in haar bloed

ISBN 9033626136 (1999)

Het verhaal van Brenda, een driejarig meisje met HIV

Te bestellen bij Stichting Aids Fonds (www.aidsfonds.nl)

Handige links:

- [**www.ziezon.nl**](http://www.ziezon.nl)

Ziezon is het landelijk netwerk voor ziek zijn en onderwijs. Je kunt onderwijsmappen over verschillende ziektebeelden bestellen en je vindt er een lijst met aansprekende boeken over *ziek zijn* en *het ziekenhuis*.

- [**www.gezonderwijs.nl**](http://www.gezonderwijs.nl)

Wil je een les of activiteit organiseren over *gezondheid*? Deze website helpt je met verschillende zoekcriteria op weg in het enorme aanbod.

- [**www.aangeborenhartafwijking.nl**](http://www.aangeborenhartafwijking.nl)

Dit is de website van de Patiëntenvereniging Aangeboren Hartafwijkingen. Hier kun je terecht voor informatie over aangeboren hartafwijkingen. Als je een kind met een hartafwijking in de klas hebt,

kan het Hartpaspoort uitkomst bieden. Hierin staan alle gegevens van het kind, zoals hoe te handelen bij spoed en afspraken over meedoen met schoolreisje en gymnastiek.

Achtergrondinformatie

In 2006 heeft het toenmalige Kinderhartenfonds in samenwerking met de Patiëntenvereniging Aangeboren Hartafwijkingen het boekje Hartsvriendjes ontwikkeld. De ouders en leerkrachten droegen onderwerpen aan, lazen de verhalen voor en gaven commentaar. De verhalen bleken een uitstekende manier om emoties van kinderen met een hartafwijking bespreekbaar te maken. Ze kunnen tevens de ervaringswereld van andere kinderen vergroten.

Het boekje is bedoeld voor kinderen van 4 tot 6 jaar.

Kris Krokodil is de hoofdpersoon in Hartsvriendjes. Voor kinderen met een hartafwijking is hij een echt vriendje, die net zo is als zij. Zij herkennen zich in zijn avonturen. Andere kinderen kunnen ontdekken wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen zichzelf en Kris Krokodil.

Sinds 2008 is er ook een pluche knuffel van Kris Krokodil. Deze wordt standaard bij het boek geleverd. Met de knuffel kunnen de kinderen de verhalen naspelen. Voor kinderen met een hartafwijking is de pluche Kris is een grote steun bij een bezoek aan het ziekenhuis.

Reacties op Hartsvriendjes

De Hartstichting kreeg al vele leuke reacties op Hartsvriendjes van ouders en leerkrachten. Dit is een selectie:

- "Ik (leerkracht) vind het een mooi boekje dat over een operatie gaat. Daar kan ik nooit iets over vinden in de bibliotheek."
- "Een paar weken voor de hartoperatie van onze zoon (6 jaar) heb ik het boekje aan de juf op school gegeven. De juf heeft het eerst thuis voorbereid en is daarna in de kring gegaan met de kinderen. Er kwamen enkele verhalen los over het ziekenhuis. De kinderen waren erg onder de indruk. De laatste middag voor de ziekenhuisopname heeft de juf weer voorgelezen uit het boek en daarna is het in de koffer beland voor het ziekenhuis."
- "Bij ons thuis is het boekje al helemaal grijs gelezen. Ook moest hij mee naar school waar ze met een project bezig waren over het ziekenhuis en ziek zijn en daar vonden de leerlingen en leerkrachten het boekje ook helemaal fantastisch."
- "Ik (17 jaar) heb Hartsvriendjes gebruikt op mijn stage op een basisschool, omdat de kinderen vaak vragen waarom ik er niet kan zijn, of waarom ik in het ziekenhuis heb gelegen."
- "Het boek vertelt de kleuters op een leuke en speelse manier over een hartafwijking."